

El català i la llei de la gravetat

JOSEP FERRER

Com més s'estén entre el poble de Catalunya la voluntat de constituir (de fet, caldria dir reconstituir) l'estat propi, més gent demana sobre quines bases s'organitzarà aquest nou estat. És lògic i natural. I un dels aspectes que interessin d'aquest escenari futur és el del règim lingüístic que s'hi pugui establir, atès que una part considerable de la població actual de Catalunya és d'origen forà immediat o de primera generació o segona i té una llengua d'origen o una altra. De fet, hom calcula que n'hi ha més de tres-cents, de llengües. Certament, és molt important estudiar i debatre com es pot gestionar en el nou estat aquesta diversitat lingüística, tant des del punt de vista dels drets de les persones com des del punt de vista de la riquesa, cultural i econòmica, que pot significar per al nostre país.

És molt preocupant, tanmateix, que l'interès pel règim lingüístic del futur estat català no comenci precisament pel català mateix, per la llengua que ens constitueix com a país des de fa més de mil anys i que ens dóna l'aspecte més visible i més tangible de la nostra personalitat nacional davant els altres pobles i les altres cultures. Doncs, de l'estatus jurídic-polític del català en el nou estat no se'n parla. Fet i fet, s'esdevé el fenomen paradoxal que com més es parla d'independència menys es parla de la llengua. Com si la llengua catalana no fos un dels problemes més greus que haurà d'afrontar la reconstrucció nacional protagonitzada pel nou estat. ¿O és que no és per a una veritable i completa reconstrucció nacional, per a un futur nacional ple i garantit, que volem un estat propi? I la recuperació plena i garantida de la llengua nacional no ha de formar part d'aquella reconstrucció nacional?

Sembla com si això no preocupés. Continua preocupant i mobilitzant, certament, la «defensa» de la llengua dels atacs provinents de l'Estat espa-

nyol. Però és la defensa —encara necessària, no cal dir— d'un estatus, el del règim autonòmic, precari, estantís, que no ha servit per a aturar la castellanització de molts sectors de l'activitat social en les grans àrees urbanes, ni la castellanització de l'estructura lingüística del català parlat i escrit. Ara, sobre el futur estatus jurídic del català i sobre les mesures de govern necessàries per a revertir la situació actual del català, plana un silenci que esbalaieix.

Cosa pitjor encara: el silenci general només s'ha vist trencat tot recentment per molt lacòniques manifestacions del sector polític i d'algunes entitats cíviques que l'únic que expressen no és pas la preocupació per com el nou estat farà sortir la llengua nacional de l'atzucac en què es troba atrapada, sinó per assegurar sigui com sigui el vot positiu de la població d'origen castellanoparlant en la consulta sobre el futur polític de Catalunya, mitjançant previsions sobre el futur estatus jurídic-polític del castellà en la Catalunya independent, les quals, per a més inri, podrien comprometre o fins impedir la sortida del català de l'atzucac actual.

Tot plegat —silenci sobre el català i manifestacions pro-castellanes esporàdiques— sembla mostrar una desorientació general i un sentiment de feblesa i fins d'inferioritat que, si és explicable, no anuncia res de bo ni per al català ni per a la independència. Car, si els qui haurien de fer les propostes de futur demostressin finalment no tenir les idees clares —sobre qualsevol problema bàsic del país i, doncs, també i molt principalment sobre la llengua— o bé demostressin inseguretat o traspuessin feblesa, comprometrien aquest mateix futur.

Sigui com sigui, en podem deduir —del silenci i de les manifestacions— dues coses: *a)* una tendència generalitzada a percebre com a natural i bona la situació sociolingüística actual de

Catalunya i, per tant, acceptar que continuï en el futur, i *b)* una ignorància també general de les lleis sociològiques que regeixen la superposició de llengües en una mateixa societat. Mirarem de fer-ne una anàlisi breu.

Sens dubte a hores d'ara a molta gent li sembla veure que l'existència d'un ús social creixent del castellà en molts indrets del país és deguda al fet que hi ha arribat una gran quantitat de persones d'origen castellà, les quals, «naturalment», han continuat parlant el castellà a Catalunya, i encara els seus fills. Per tant, l'ús del castellà a Catalunya avui és percebut per molta gent com un fet «normal» i «natural», que lògicament cal reconèixer i acceptar.

La immigració és un fet normal, sí, però la causa de l'actual ús social del castellà a Catalunya no és la immigració, sinó la imposició política del castellà com a llengua dominant, com a «llengua oficial». Aquesta n'és l'única causa. Si Catalunya hagués continuat del segle XVIII ençà amb el seu estat i amb el seu sistema constitucional, per molts castellans que haguessin vingut durant el segle XX, ni aquests no haurien pogut continuar, com fan ara, amb el seu monolingüisme funcional (és a dir, que una gran majoria podria parlar en català, però de fet parla «normalment» en castellà), ni els catalans haurien adquirit la norma implícita de canviar de codi lingüístic davant aquests immigrants (coneguda també com a norma de subordinació).

A diferència de les altres llengües d'origen immigratori que actualment també es parlen a Catalunya, el castellà hi té, doncs, dos estatus ben clarament diferenciats. El castellà té a Catalunya, d'una banda, l'estatus de llengua de dominació, que pretén imposar-se per llei com a llengua d'ús social general, com a llengua territorial, suplantant el català en aquesta funció i en aquest estatus; d'una altra banda, hi té l'estatus de llengua

d'origen immigratori d'una part de la població, estatus que comparteix amb les altres llengües d'immigració. El problema lingüístic, amb la consegüent regressió del català, és causat per l'estatus del castellà com a llengua de dominació i és aquest estatus precisament allò que una independència política cal que aboleixi, si es tracta d'una veritable independència política.

I això no és una opció política, perquè no hi ha cap més opció. No hi ha opció. Només hi ha un camí, un sol camí, si no es vol que la llengua del país, el català, sigui substituïda per una altra, perquè no poden coexistir en un mateix territori d'una societat moderna dues llengües amb la pretensió de tenir totes dues alhora l'estatus de llengua territorial. Ni hi poden coexistir, ni tan solament hi podria arribar a aparèixer una llengua territorial nouvinguda, si no és, com veiem en el cas del castellà, com una anomalia transitòria produïda per una imposició política.

I aquest és l'altre aspecte de la situació actual que sembla que s'ignora o es vol ignorar. Dues llengües, en efecte, no poden coexistir en l'ús lingüístic general estable d'una mateixa societat moderna, industrial o postindustrial. En una societat pre-industrial, sí, especialment en formacions polítiques de tipus imperial. Però en una societat moderna, no; aquest és precisament un dels trets del fet nacional i de les societats nacionals. Quan aquesta aparent coexistència s'hi esdevé és sempre per raons d'una anomalia d'arrel política (d'una imposició política) i s'acaba sempre amb la desaparició de la llengua agredida, subordinada políticament, si és que el procés no es pot o no es vol revertir amb una acció política en la direcció contrària. Una acció política que només pot ser estatal.

Una persona pot ser bilingüe, i n'hi ha moltes, sense cap problema. Però una societat no ho pot ser. Un estat (en el sentit d'estructura política i administrativa) sí que ho pot ser, també, si administra diferents territoris amb una llengua diferent cadascun i vol ser respectuós amb aquesta diversitat territorial, però en un mateix àmbit territorial no hi pot haver un ús social general bilingüe

d'una manera natural i, per tant, estable. Això forma part de les beceroles de la sociolingüística.

Però a Catalunya no cal ser sociolingüista per a saber-ho. Només cal veure com ha evolucionat la realitat lingüística en contra del català d'ençà que Castella es va annexar Catalunya i com més l'estat castellà (reanomenat «espanyol») ha esdevingut un estat modern (ni que sigui *sui generis*). I ni això; no cal ni saber història de la llengua, tampoc. Només cal veure com han evolucionat les coses des de la restauració de la Generalitat l'any 1980.

Una Generalitat que no ha tingut més remei que gestionar un anomenat «bilingüisme» com si es tractés d'una realitat natural, però que ha comès l'error persistent de no denunciar aquest fals i impossible «bilingüisme» com una imposició política (com la continuació de la imposició política iniciada amb el decret d'annexió de 1716). No solament no ho ha denunciat, sinó que s'ha dedicat a maquillar la realitat de l'ús social del català, que era i és regressiva malgrat tots els esforços (insuficients per les limitacions de la «legalitat» espanyola) que la Generalitat mateixa ha fet per contrarestar-la.

Aquesta política errònia, afegida a l'acció secular d'imposició lingüística de l'Estat espanyol, ha produït l'efecte pervers de fer aparèixer com a normal i justa una realitat sociolingüística —l'actual— absolutament anormal i injusta. Un efecte que és especialment pervers en les generacions crescudes i educades en aquest període de règim autòmic, per a les quals aquesta anormalitat «normal» ha aparegut associada amb la idea de normalitat democràtica.

Ningú no pot pensar que cap català, sigui d'antiga soga, sigui d'immigració recent, ningú que senti el país com a propi, vulgui la desaparició de la llengua del país, la llengua catalana. I tampoc no podem pensar que la vulguin els qui intenten tirar endavant el procés d'independització i de recuperació de l'Estat català. Tanmateix, vistes les poques però astoradores declaracions que s'han fet sobre aquesta qüestió i el silenci, el mutisme, que en la pràctica van imposant i autoimposant-se els

grans mitjans de comunicació sobre la gravetat de la situació sociolingüística a Catalunya (encara més greu als altres països de llengua catalana) i sobre la necessària reversió del procés de substitució lingüística, sembla talment com si que es volgués o s'acceptés la desaparició de la llengua catalana.

Es pot comprendre el dilema d'alguns capdavanters polítics i cívics actuals a l'hora de guanyar adhesions per al procés d'autodeterminació nacional. D'una banda, volen aplegar, i cal que així ho facin, la majoria social més àmplia a favor de l'estat català. D'una altra banda, temen que aquesta majoria es vegi minvada si no fan unes determinades promeses que potser és agosarat de fer en alguns casos i que és segur que no poden fer en uns altres.

Entre les promeses que és segur que no poden fer, la que amb més seguretat no poden fer és que hi hagi a Catalunya dues llengües amb el mateix estatus de llengua territorial (que això és el que vol dir «llengua oficial» en la perversa terminologia política espanyola que a tothom li han ficat al cap) sense que l'una, el castellà, continuï substituint l'altra, el català, fins a deixar-la rebentada per dins (estructuralment) i en situació absolutament residual per fora (socialment). Seria la promesa de la suspensió de la llei de la gravetat en l'àmbit sociolingüístic.

Tothom pot entendre que no seria gens aconsellable, per exemple, que algú declarés, per molt que ho cregués beneficiós per als resultats d'un pronunciament plebiscitari d'autodeterminació nacional, que l'endemà d'haver-se constituït la República Catalana deixaria de regir a Catalunya la llei de la gravetat i els catalans podríem posar els objectes allà on ens abellís, sense suport i sense que caiguessin.

Doncs, d'aquesta mateixa mena són les declaracions que afirmen, ras i curt, que el castellà podria continuar essent «llengua oficial» (o formulacions semblants) en la Catalunya acabada d'alliberar del Regne d'Espanya (pseudònim modern del Regne de Castella). I no solament per la ironia política que això significaria (consagraríem la «dependència» lingüística, que també vol dir cultural en sentit ampli, en el

